

Informatie aan de pers

Datum: 18 mei 2006

Betreft: Doctoraatsonderzoek naar de opkomst en evolutie van de ‘Franse r’ in Vlaanderen

De ‘Franse r’ verovert Vlaanderen

De huig-r, in de volksmond ook bekend als ‘Franse r’, maakt opgang in Vlaanderen, ten koste van de tongpunt-r, die tot voor kort de enige norm was (bijv. op radio en televisie). Meer en meer Vlamingen gebruiken de huig-r, jongeren gebruiken haar meer dan ouderen, en zij komt voor in meer en meer gemeenten.

De verspreiding van de huig-r in Vlaanderen gebeurt niet overal even snel. We zien dat ze nu al dominant is in een aantal oudere huig-r gebieden: in Oost-Limburg, rond Brussel, rond Gent, in Ronse en in een aantal steden in Vlaams-Brabant (Leuven, Tienen, ...). De huig-r is in volle opmars in heel Vlaanderen, vooral in de steden, maar ook in kleinere gemeenten rond de oude huig-r gebieden én in het noorden van de provincie Antwerpen (rond Hoogstraten). In West-Vlaanderen, het grootste deel van de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen en een aantal kleinere gemeenten in Vlaams-Brabant en het westen van Limburg is voorlopig het gebruik van de tongpunt-r nog dominant.

Dit zijn enkele conclusies uit het doctoraatsonderzoek van Evie Tops naar de *Variatie en verandering van de /r/ in Vlaanderen*, waarin ook aandacht besteed wordt aan ‘externe’ factoren zoals de mogelijke invloed van het Frans, sekse en sociale klasse.

Evie Tops nam voor haar onderzoek straatinterviews af van 1.912 sprekers uit 89 gemeenten gespreid over heel Vlaanderen. Dat leverde in totaal 22.720 opgenomen realisaties van de /r/ op, die werden ondergebracht in een gecodeerde databank zodat ze statistisch verwerkt konden worden. Het onderzoek leverde heel wat interessante conclusies op. Zo bleek dat de zuivere tongpunt-trilklink, die nochtans als de normale realisatie wordt beschouwd en ervaren, al bij al vrij zeldzaam is: naargelang van de plaats in het woord wordt deze klink zeer vaak vervangen door allerlei andere tongpunt-klanken (iets gelijkaardigs zien we trouwens bij de huig-r). Veruit de meeste sprekers gebruiken ofwel een tongpunt-r (66%) ofwel een huig-r (28%); slechts 5,3% van de geïnterviewden gebruikt beide door elkaar. Mannen en vrouwen blijken ongeveer even vaak de huig-r te gebruiken. Voor leeftijd is er wel een significant verschil: duidelijk meer jongeren gebruiken huig-r varianten dan ouderen.

Geografische spreiding

Hoewel er vrijwel overal tongpunt- en huig-varianten (in meer of mindere mate) door elkaar gebruikt worden, zijn er toch gebieden waar een van beide articulatieplaatsen duidelijk overweegt. Daarnaast zijn er ook een hele reeks sterk gemengde gebieden waar beide varianten in belangrijke mate naast elkaar gebruikt worden. Deze gebieden sluiten vooral aan bij de gebieden met dominant voorkomende huig-r. Zo ontstaat er een patroon van gradueel afnemend huig-r gebruik aan de westgrens van het huig-r gebied Limburg en rondom Gent.

Daarnaast werden ook veel huig-r realisaties aangetroffen in het gebied rond Hoogstraten, in het uiterste noorden van de provincie Antwerpen. In tegenstelling tot Limburg en Gent staat deze regio in de vakliteratuur niet bekend als een huig-r gebied. Er werden ook hoge percentages huig-r sprekers aangetroffen in een reeks steden in Vlaams-Brabant en ook bijvoorbeeld in de Antwerpse agglomeratie, hoewel de kleinere gemeenten in deze regio's nauwelijks huig-r gedrag vertonen.

Is de huig-r in opmars ?

Wellicht het interessantste aspect van dit onderzoek betreft de vraag of de huig-r inderdaad in opmars is en hoe deze opmars precies in zijn werk gaat. Uit een analyse van alle beschikbare gegevens bleek het volgende.

In de eerste helft van de 20ste eeuw wordt de huig-r gebruikt in de Oost-Limburgse dialecten (aansluitend bij een huig-r gebied in Duitsland), in en rond Brussel en in enkele gemeenten in Vlaams-Brabant (Tienen, Diest, ...). Verder zijn er sporen van huig-r gebruik in Gent-Centrum. In de rest van Vlaanderen overweegt de tongpunt-r.

Na de Tweede Wereldoorlog krijgt de huig-r vaste voet aan de grond in Gent maar slechts geleidelijk aan in de omliggende gebieden. Het huig-r gebied Oost-Limburg loopt verder uit naar het westen toe en de huig-r komt geleidelijk aan op in allerlei grote en regionale steden verspreid over heel Vlaanderen, maar ook in het gebied rond Hoogstraten.

Op dit ogenblik stelt men een toename van het huig-r gebruik in heel Vlaanderen vast, behalve in sommige meer rurale gebieden (bijv. in West-Vlaanderen) en –natuurlijk– de oude huig-r gebieden. Dit is vooral het geval in de steden, maar ook in kleinere gemeenten rond de oude huig-r gebieden (regio Gent, regio Brussel, West-Limburg) en rond Hoogstraten. In deze gebieden werden ook de grootste verschillen vastgesteld tussen jongeren en ouderen, wat erop wijst dat de evolutie er volop aan de gang is.

Externe factoren

Evi Tops heeft ook trachten na te gaan welke mechanismen bij de vastgestelde taalverandering een rol spelen. Hierbij kwam zij o.m. tot de volgende conclusies.

De taalverandering in kwestie lijkt zich te verspreiden volgens de lijnen van de zgn. **stedelijke hiërarchie**: de huig-r blijkt in de regel eerst ingang te vinden in de grote steden, vervolgens in de regionale steden die ervan afhankelijk zijn, dan in de kleine steden, en pas later in de niet-stedelijke gemeenten.

Er zijn indicaties dat **de invloed van het Frans**, waarvan men beweert dat het een doorslaggevende factor was bij de opkomst van de huig-r in West-Europa, in Vlaanderen een zekere rol gespeeld kan hebben. In vele gemeenten die een sterker huig-r gebruik kennen dan verwacht (bijv. Leuven, Tienen, Leopoldsburg, ...), bleken er hoge concentraties Franstaligen te zijn geweest. Toch blijven er vele vragen: het is bijv. niet duidelijk wanneer de huig-r in het Frans zelf ingang gevonden heeft, enz.

Er zijn ook indicaties dat de factor **sociale klasse** tenminste in sommige gebieden (bijv. in Antwerpen) van belang is voor de expansie van de huig-r op dit moment. De indruk bestaat dat bij jongeren van de hogere klassen de huig-r veel frequenter is dan bij hun leeftijdsgenoten van de lagere klassen.

Vrije Universiteit Brussel

DIENST INTERNE EN EXTERNE COMMUNICATIE
Jeroen DE SAMBLANCX – Raf VAN DYCK
Persdienst Vrije Universiteit Brussel

Pleinlaan 2 – 1050 Brussel
Tel. +32 (0)2 629 12 31 /21 37 – Fax. +32 (0)2 629 12 10
jdesambl@vub.ac.be – www.vub.ac.be

De studie van Evie Tops toont aan dat verder onderzoek naar de opkomst van de huig-r interessant kan zijn. De verandering van tongpunt-r naar huig-r is in Vlaanderen volop aan de gang en een grondige studie ervan kan verder licht werpen op de wijze waarop taalveranderingen, of culturele innovaties in het algemeen, zich in Vlaanderen verspreiden.

Evi Tops doctoreerde eind vorig jaar aan de Vrije Universiteit Brussel. Momenteel doceert zij aan de Université Libre De Bruxelles.

Meer informatie (enkel voor pers)

Evie Tops
Tel. 04 / 250 02 86
E-mail : etops@ulb.ac.be